

Redovisningsrapport 2026:4

Motverka överskuldsättning bland kriminalvårdsklienter

Sammanfattning

Inom ramen för ett regeringsuppdrag har ett klientnära material om privatekonomi tagits fram för användning inom Kriminalvården i syfte att motverka överskuldsättning bland kriminalvårdsklienter i anstalt och häkte. Arbetet har genomförts i samverkan mellan Konsumentverket, Kriminalvården och Kronofogden.

Materialet är anpassat för användning inom annan strukturerad verksamhet (ASV) i Kriminalvården. ASV är en del av sysselsättningen på anstalter och bedrivs bland annat i form av temagrupper med en samtalsledare från Kriminalvården och en grupp av intagna klienter. Genom deltagande i temagruppen om privatekonomi ges klienterna möjlighet att stärka sina kunskaper för att kunna hantera sin privatekonomi, vilket kan bidra till att förebygga återfall i brott efter frigivning.

I samband med utvecklingen av ASV-konceptet har även Konsumentverkets e-utbildning i privatekonomi, riktad till medarbetare inom Kriminalvården, uppdaterats.

Checklistor för anstalter och häkten har setts över, uppdaterats och publicerats på Kriminalvårdens intranät. Checklistorna är ett hjälpmedel för klienterna och syftar främst till att undvika att nya skulder uppkommer under tiden personen är frihetsberövad.

Ökad kunskap om privatekonomi är endast en del av lösningen för att motverka överskuldsättning bland kriminalvårdsklienter. En utmaning är att häktade med restriktioner har begränsade möjligheter att hantera sin privatekonomi. Det förekommer också att klienter inom Kriminalvården som behöver kontakta Kronofogden inte kommer fram utan hamnar i telefonköer. Begränsande möjligheter att hantera sin privatekonomi och att kontakta Kronofogden är hinder som kräver fortsatt myndighetssamverkan för att lösas.

Innehållsförteckning

1	Uppdraget	4
2	Bakgrund	5
3	Genomförande	6
3.1	Avgränsningar	6
4	Resultat	7
4.1	Checklistor för klienter på häkte och anstalt.....	7
4.2	ASV-konceptet – Privatekonomi.....	7
4.3	Vanliga frågor och svar om ekonomi.....	8
4.4	E-utbildning till kriminalvårdspersonal.....	8
4.5	Implementering, uppföljning och förvaltning.....	8
5	Kommentarer.....	9
6	Bilagor.....	10

1 Uppdraget

I juni 2025 fick Konsumentverket och Kriminalvården ett gemensamt regeringsuppdrag att motverka överskuldsättning bland kriminalvårdsklienter i anstalt och häkte. Uppdraget skulle genomföras i dialog med Kronofogden och synpunkter inhämtas från andra relevanta myndigheter.

Enligt uppdraget skulle myndigheterna kartlägga befintligt stöd, ta fram ett praktiskt tillämpbart utbildningsmaterial för Kriminalvårdens klienter samt vid behov utveckla ett utbildningsmaterial riktat till personal inom Kriminalvården.

Bakgrunden är bland annat:

”Många av Kriminalvårdens intagna har en skuldsättning som försvårar för ett laglydigt liv efter frigivningen. Skuldsättning är en central risk för fortsatt kriminalitet. Om möjligheterna att ordna upp den ekonomiska situationen framstår som små eller obefintliga ökar risken att återfalla i kriminalitet. Skulderna tenderar att öka under tiden som frihetsberövad och i vissa fall uppkommer även nya skulder under denna tid.”

Kriminalvården fick i uppdrag att ansvara för att det framtagna materialet används, samt att utbildningsinsatserna i verksamheten följs upp efter genomförande.

2 Bakgrund

Kriminalvården arbetar för att klienter ska ha en bättre chans till ett lagligt liv efter att de har avtjänat sitt straff. Förmågan att hantera sin privatekonomi är en viktig del i detta. Klienter som får stöd i att hantera skulder och privatekonomiska frågor har bättre möjligheter att leva ett liv fritt från kriminalitet efter frigivning. Det är dessutom vanligt att skulderna växer och att nya skulder uppkommer under tiden som frihetsberövad.¹

Konsumentverket erbjuder utbildning och information till samhällsaktörer som har förutsättningar att stödja personer med ekonomiska svårigheter eller risk för skuldsättning. Myndigheten tar även fram stödmaterial direkt till konsumenter.

Sedan våren 2023 finns en e-utbildning riktad till personal inom Kriminalvården. Syftet är att höja personalens kunskap och stärka deras förmåga att föra samtal och ge stöd till klienter, i frågor om privatekonomi och skuldhantering. I utbildningen ingår checklistor för klienter i både häkte och anstalt med syfte att förebygga att ekonomiska problem uppstår eller förvärras. E-utbildningen förvaltas av Konsumentverket och togs fram i nära samarbete med Kriminalvården och Kronofogden.

Möjligheterna att nå klienter med kunskap och stöd varierar mellan häkte och anstalt. Under häktningstiden är klienterna ofta frihetsberövade under kortare tid och med begränsade möjligheter till sysselsättning. Åtgärder i häkte har också i högre grad fokus på att bryta isolering. På anstalter finns större möjligheter till planerad verksamhet och struktur. Längden på verkställigheten påverkar vilka insatser som är möjliga. Kriminalvården tar alltid utgångspunkt i klientens risker, behov och mottaglighet när en verkställighetsplan upprättas.

Sysselsättning är en central del av tiden i anstalt. Inom Kriminalvården erbjuds olika former av sysselsättning, såsom arbetsdrift, intern service, vuxenutbildning, behandlingsprogram och annan strukturerad verksamhet (ASV). ASV syftar till att stärka klientens självkänsla, inspirera till studier, öka kunskap samt utveckla färdigheter som behövs i vardagen, i samhället och i arbetslivet.

Materialet som tagits fram inom detta uppdrag har bedömts lämpligt att användas som temabaserad gruppaktivitet inom ASV.

¹ SOU 2024:54 Vägar till ett tryggare samhälle. Åtgärder för att minska återfall i brott.

3 Genomförande

Arbetet har genomförts i projektform med deltagare från Konsumentverket, Kriminalvården och Kronofogden. En styrgrupp, bestående av en enhetschef från Konsumentverket och en sektionschef från Kriminalvården, har följt arbetet.

Inledningsvis gjordes en kartläggning av befintligt stödmaterial hos Kronofogden, Konsumentverket och Kriminalvården. Utifrån den har behovet av nytt material analyserats. Den befintliga e-utbildningen för kriminalvårdspersonal har varit ett viktigt underlag i arbetet.

Konsumentverket har inhämtat synpunkter från Åklagarmyndigheten, Kronofogden, Polisen och Finansinspektionen. Konsumentverket har även tagit del av erfarenheter från budget- och skuldrådgivare samt från Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare (RFS) som träffat klienter både på anstalt och efter frigivning. Utöver det har intervjuer med en tidigare frihetsberövad person gett ytterligare insikter om att hantera privatekonomi i häkte och anstalt.

ASV-materialet har testats och utvärderats under våren 2026 vid sex anstalter med olika säkerhetsklasser. Kriminalvården har tre olika säkerhetsklasser där säkerhetsklass ett har den högsta säkerhetsnivån för att klara de mest riskfyllda intagna och säkerhetsklass tre är mer öppna anstalter.² Anstalterna som valdes ut att testa materialet var: Tidaholm, Kalmar, Härnösand, Täby, Tygelsjö och Skenäs. Tidaholm och Täby tar emot både manliga och kvinnliga klienter. Arbetet har resulterat i ASV-konceptet *Privatekonomi* samt en uppdaterad e-utbildning för kriminalvårdspersonalen.

Kriminalvården har tagit fram en plan för implementering och användning av materialet och skapat förutsättningar för att följa upp klienters deltagande.

3.1 Avgränsningar

Kriminalvårdens uppföljning av utbildningsinsatserna och hur det framtagna materialet används ingår inte i denna redovisning.

² Säkerhetsklass - Fängelse, frivård och häkte | Kriminalvården

4 Resultat

Arbetet har resulterat i ett nytt stöd- och utbildningsmaterial för klienter samt en uppdaterad e-utbildning för Kriminalvårdens personal. Materialet består av följande delar:

- Checklista privatekonomi för klienter i häkte.
- Checklista privatekonomi för klienter på anstalt.
- ASV-koncept till temagrupp – *Privatekonomi*.
- Sammanställning av *Vanliga frågor och svar om ekonomi*.
- Uppdaterad e-utbildning för kriminalvårdspersonal.

4.1 Checklistor för klienter på häkte och anstalt

Inom ramen för uppdraget har befintliga checklistor uppdaterats, och gjorts mer lättillgängliga via Kriminalvårdens intranät. Checklistorna ingår även i framtaget ASV-material och i e-utbildningen till personalen. Checklistorna bör introduceras tidigt under häkttningsperiod eller verkställighet då de är ett stöd för klienterna att hantera sin privatekonomi och för att undvika att nya skulder uppstår.

4.2 ASV-konceptet – Privatekonomi

Det framtagna ASV-konceptet *Privatekonomi* omfattar fem träffar om vardera 2,5 timmar. Innehållet kan användas både analogt och digitalt. Konceptet består av en handledning till den personal som håller i temagruppen samt material och övningar för deltagande klienter. För att skapa goda förutsättningar för deltagarna att prata om privatekonomi och dela egna erfarenheter är antalet deltagare begränsat till åtta personer. Upplägget liknar en studiecirkel och målet är att öka kunskapen och skapa motivation för klienterna att förbättra sin ekonomiska situation och därigenom motverka överskuldsättning. Intagna som testat ASV-konceptet och som deltog i utvärderingen upplevde materialet som hjälpsamt och att det är ett viktigt ämne att samtala om på anstalterna. Ett informationsblad om temagruppen finns i bilaga 1.

Nedan följer en kort beskrivning av innehållet i de fem träffarna.

- 1. Introduktion privatekonomi:** Övergripande genomgång av varför privatekonomi är viktigt. Grundläggande frågor om ekonomiska beslut och vardagsekonomins betydelse.
- 2. Budget och planering:** Genomgång av inkomster, utgifter och sparande. Praktiskt budgetarbete och diskussion om planering för att pengarna ska räcka.
- 3. Orsaker till skulder:** Vanliga orsaker till skuldsättning och överskuldsättning. Hur krediter, konsumtion och livshändelser påverkar ekonomiska problem.

4. **Undvika och hantera skulder:** Checklistor och verktyg för att undvika nya skulder och få kontroll över befintliga. Genomgång av skuldsanering och vanliga missuppfattningar om skulder.
5. **Stöd och sammanfattning:** Information om vart deltagare kan vända sig för ekonomiskt stöd och rådgivning. Sammanfattning av centrala lärdomar och planering inför och efter frigivning.

4.3 Vanliga frågor och svar om ekonomi

Erfarenheter från budget- och skuldrådgivare, Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare och Kriminalvårdens personal visar att klienters vanligaste frågor handlar om hur de kan bli skuldfria så snabbt som möjligt. Det förekommer missuppfattningar och ryktesspridning på anstalter om reglerna för skulder och skuldsanering. För att bemöta dessa frågor har vanliga klientfrågor sammanställts och besvarats med stöd av Kronofogden. Sammanställningen ingår både i framtaget ASV-koncept och i e-utbildningen. Den kan vid behov också delas med häktade klienter. Se bilaga 2.

4.4 E-utbildning till kriminalvårdspersonal

Syftet med e-utbildningen är ge personalen kunskap och verktyg för att bättre kunna stötta klienter i privatekonomiska frågor och förebygga skuldsättning under häktningsperioden, verkställigheten och efter frigivning. E-utbildningen som färdigställdes 2023 har uppdaterats för att anpassas till ASV-konceptet.

4.5 Implementering, uppföljning och förvaltning

För att framtaget ASV-koncept, checklistor och e-utbildningen ska användas och göra skillnad krävs en genomtänkt implementering. Information och stöd till Kriminalvårdens personal kommer att ges på flera sätt, framför allt via myndighetens intranät och via personaltidningen *OmKrim*.

Kriminalvårdens huvudkontor kommer, genom utbildning och information, att stötta personal på olika verksamhetsställen i användningen av materialet.

För att kunna följa upp hur många klienter som deltar i en temagrupp kring det nya ASV-konceptet *Privatekonomi* har det tilldelats en unik kod som anges i samband med schemaläggning och närvaroregistrering.

E-utbildningen, *Våga prata pengar med intagna*, förvaltas av Konsumentverket. Checklistor till stöd för klienter i häkte och anstalt samt ASV-konceptet förvaltas av Kriminalvården.

5 Kommentarer

Många av Kriminalvårdens klienter har en hög skuldsättning, och det finns risk att nya skulder uppkommer under tiden en klient är frihetsberövad. Risken är särskilt stor under häktetiden då många klienter har restriktioner som gör det svårt att ta de kontakter som krävs för att hantera sin privatekonomi. Stress och oro är andra orsaker till att det upplevs svårt.

Kontakt med myndigheter och andra aktörer som klienter kan ha ekonomiska åtaganden gentemot, försvaras av att tillgång till internetuppkoppling och användning av e-legitimation är mycket begränsad.

Synpunkter på uppdraget har inkommit från Finansinspektion, Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten och Kronofogden. Samtliga understryker vikten av att förebygga överskuldsättning bland klienter inom Kriminalvården. Kronofogden betonar behovet av att motverka att nya skulder uppkommer under tiden som en klient är frihetsberövad. Kronofogden framhåller även vikten av att avdramatisera kontakten med Kronofogden för att underlätta för klienter att ta ansvar för sin ekonomiska situation. Vidare lyfts att klienter med skulder bör uppmuntras att ta kontakt med kommunala budget- och skuldrådgivare efter frigivning. Kriminalvårdens erfarenheter är dock att det idag är mycket svårt för klienter att komma i kontakt med Kronofogden på grund av långa telefonköer.

Åklagarmyndigheten beskriver att det finns möjlighet för häktade klienter att ha direktkontakt med till exempel Kronofogden och Skatteverket eftersom försändelser mellan klienten och svenska myndigheter ska vidarebefordras utan granskning.³ De nämner även att klienter, med åklagarens tillstånd, kan få lättnader i restriktionerna och att sådana förfrågningar ska handläggas skyndsamt.⁴ Kriminalvårdens erfarenheter är att även om lättnader är möjliga i teorin så nekas många klienter lättnader i restriktioner för att minimera risken att pågående utredning ska påverkas i negativ riktning.

En fråga som behöver utredas vidare är hur lättnader i restriktioner kan utformas utan att rättsprocessen påverkas negativt, samtidigt som klienten ges möjlighet att informera sina borgenärer om sin situation. Det bör även analyseras, för att ta fram möjliga lösningar, hur kontakten mellan klienter inom Kriminalvården och Kronofogden kan underlättas.

Det material som har tagits fram inom uppdraget kan endast i begränsad omfattning bidra till att motverka överskuldsättning bland klienter i häkte och anstalt. Materialet syftar till att öka klienternas kunskap om, och motivation att, hantera sin privatekonomi, men det finns flera utmaningar som kopplar till regelverk och rutiner hos berörda myndigheter.

³ Enligt 3 kap. 6 § häkteslagen (2010:611).

⁴ Riksåklagarens riktlinjer (RåR 2015:1) om restriktioner och långa häktningstider.

6 Bilagor

Bilaga 1. Beskrivning av ASV-konceptet ”*Temagrupp Privatekonomi*”

Bilaga 2. Vanliga frågor och svar om ekonomi.

Temagrupp Privatekonomi

I detta koncept ges du möjlighet att få en grundläggande förståelse för ekonomi och hur det påverkar dig som individ, människor runt om dig och samhället i stort.

Om konceptet privatekonomi

Alla människor, oavsett bakgrund eller intressen måste fatta många beslut genom livet som påverkar den privata ekonomin. Alla människor som på olika sätt får tillgång till pengar har behov av kunskap kring dess användning, hur man får balans mellan sina inkomster och sina utgifter och hur olika eventuella skulder kan hanteras på bästa sätt.

Teman för träffarna:

Tillfälle 1, presentation, introduktion och allmänna frågor om ekonomi

Tillfälle 2, grunderna i en privat budget

Tillfälle 3, vanliga orsaker till skulder

Tillfälle 4, hur undvika och få kontroll på skulder

Tillfälle 5, vart du kan vända dig, summering och frågor

Genom att delta i temagruppen Privatekonomi får du:

- Information om och redskap för att själv planera och hantera din privatekonomi.
- Möjlighet att diskutera viktiga frågor samt dela med dig av och lyssna på andras erfarenheter om smarta sätt att hantera olika situationer kopplade till ämnet privatekonomi.

Bra saker att tänka på

Ditt deltagande i temagruppen ger dig rätt till samma ekonomiska ersättning som deltagande i arbete, studier eller deltagande i ett behandlingsprogram.

Temagruppen Privatekonomi är uppdelad på fem tillfällen. Varje tillfälle kommer att vara i cirka 2,5 timmar inklusive raster.

Ingen behöver vara expert på ämnet, alla får därmed chansen att lära sig nya saker och ges möjlighet att se ämnet utifrån olika synvinklar

Vanliga frågor och svar om ekonomi

? Jag har hört att mina skulder kan försvinna efter ett tag om jag inte betalar dem, är det sant?

Preskriptionstid är den tid inom vilken den som har ett krav mot dig måste vidta åtgärder för att kräva in betalningen. I annat fall blir skulden preskriberad och kan då inte längre krävas in. Preskriptionstiden är som huvudregel tio år men kan också vara tre år i de fall när du som konsument köper något från ett företag. Preskriptionstiden räknas från det datum då en skuld förfaller till betalning. Reglerna kring preskription kan innebära att skulder i vissa fall blir preskriberade men ett flertal omständigheter kan göra att en ny preskriptionstid börjar löpa. Exempel på omständigheter som kan leda till preskriptionsavbrott är att:

- Personen eller företaget som du är skyldig pengar skickar krav och påminnelser till dig
- Personen eller företaget som du är skyldig pengar anlitar ett inkassobolag som i sin tur skickar ut krav och påminnelser till dig
- Personen eller företaget ansöker om ett betalningsföreläggande hos Kronofogden för att få hjälp med att driva in skulden från dig
- Du meddelar företaget som du är skyldig pengar att du kommer att betala, ber om en avbetalningsplan eller betalar en del av skulden.

För de flesta skulder till staten, t.ex. skatteskulder, böter eller underhållsstöd gäller andra preskriptionsregler och de preskriberas som huvudregel efter fem år. Det gäller oavsett om du betalar en del av

skulden, kontaktar den myndighet som fastställt kravet eller Kronofogden. Skatteverket kan dock i vissa fall ansöka om en förlängning av preskriptionstiden hos förvaltningsdomstol och i de fallen kan en ny femårsperiod börja löpa.

? Jag tänker ansöka om skuldsanering när jag kommit ut. Vad krävs för att få skuldsanering?

Kronofogden utreder om du uppfyller kraven för att få skuldsanering. Kronofogden tittar på din totala skuld i relation till vad du kan betala. Du kan få skuldsanering oavsett hur liten eller stor skulden är. Kronofogden gör också en bedömning av dina personliga och ekonomiska förhållanden. Då tittar de särskilt på tre områden:

- **Hur och varför dina skulder har uppkommit**
Har du skulder på grund av lyxkonsumtion, misslyckad spekulation eller skadestånd på grund av brott kan det bli svårare att få skuldsanering. Däremot behöver inte tidigare kriminalitet och skulder på grund av brottslighet vara ett tungt argument mot skuldsanering.
- **Att du har gjort vad du kan för att betala dina skulder**
Kronofogden ska bland annat ta hänsyn till om du har försökt betala dina skulder och öppet redovisat dina tillgångar och inkomster vid tidigare verkställighetsåtgärder.
- **Att du svarar på frågor Kronofogden ställer för att kunna pröva ansökan**
Du behöver, utifrån din förmåga, vara aktiv och medverka till att

skuldsaneringsutredningen blir korrekt och fullständig.

Utöver de här tre områdena kan det även finnas andra omständigheter som Kronofogden väger in i beslutet. De tar bland annat hänsyn till dina behov av ekonomisk rehabilitering, men också till den som riktar kravet mot dig, och dennes rätt av att få sina krav betalda.

? Finns det statistik på hur många som fått skuldsanering som varit frihetsberövade?

Nej, det finns ingen statistik på detta. Att du har dömts för ett brott är inte ett absolut hinder för att få skuldsanering. En omfattande brottslighet kommer dock att vägas in i den totala bedömningen när man beslutar om skuldsanering.

? Vad innebär egentligen skuldsanering?

En skuldsanering pågår i fem år, men betalningsplanen kan vara kortare. Du betalar enligt en betalningsplan som Kronofogden beslutar. Du får behålla ett belopp som täcker dina nödvändiga levnadskostnader, resten av din inkomst går till skuldsaneringen. Har du inget utrymme att betala skulden, betalar du inget alls. När du betalat klart enligt betalningsplanen skrivs de skulder som finns kvar av. Då är du fri från alla skulder som ingick i skuldsaneringen.

? Jag har en pågående skuldsanering - slipper jag betala nu när jag sitter häktad?

Att du sitter häktad och frihetsberövad påverkar inte automatiskt din skuldsanering. Du är fortfarande skyldig att följa

betalningsplanen som Kronofogden har fastställt. Både du och de du är skyldig pengar kan ansöka om att Kronofogden ändrar din skuldsanering. Då prövar Kronofogden om du ska betala mindre, mer eller lika mycket som innan. Om det är de du är skyldig pengar, som ansöker om ändring, kan Kronofogden även förlänga eller avbryta (upphäva) din skuldsanering.

? Kan jag få skuldsanering om jag har skulder från en näringsverksamhet som jag tidigare drev?

Ja. Företagare eller närstående kan ansöka om antingen *skuldsanering för företagare* eller *vanlig skuldsanering*. Till närstående räknas make, maka och partner, sambo, förälder, syskon, barn samt barn till make, maka, partner eller sambo.

Både *skuldsanering för företagare* och *vanlig skuldsanering* innebär att det är din privata ekonomi som saneras, inte företagets. En skuldsanering för företagare, så kallad F-skuldsanering, pågår i tre år från beslut om inledande. Handläggningen går till på samma sätt som för *vanlig skuldsanering*, men det ställs speciella krav för dig som företagare. Ditt företag måste ha drivits på ett seriöst sätt och du måste även kunna betala lite på skulderna under din F-skuldsanering. Har du näringsförbud kan du inte få skuldsanering.

? Hur kan det komma sig att mina skulder hos Kronofogden helt plötsligt inte finns kvar?

Det kan vara så att fordringsägaren, den som riktat ett krav mot dig, har dragit tillbaka sitt krav. Det kan ibland bero på att man inte vill betala avgiften för att driva in skulden. Fordringsägaren har dock rätt att skicka in skulden till Kronofogden igen.

? Varför ska jag lära mig om privatekonomi när jag ändå aldrig kommer att kunna betala mina skulder?

Om du lär dig mer om privatekonomi blir det lättare för dig att fatta medvetna ekonomiska beslut. Det är aldrig för sent att ta tag i sin ekonomi. Genom att du själv får bättre kontroll kan du må bättre och det minskar din ekonomiska stress. Ta det steg för steg. Du kan förmodligen inte lösa allt på en gång, men om du har en plan ökar dina chanser att lyckas. Om du får en ordnad vardagsekonomi som fungerar kan du undvika att få nya skulder och det ökar chansen för att du kan få skuldsanering om du behöver det.

? Vad kan en budget- och skuldrådgivare hjälpa mig med?

Alla kommuner erbjuder budget- och skuldrådgivning. Det kostar inget. Budget- och skuldrådgivaren kan ge dig råd och förslag om din ekonomi och hjälper dig att planera ekonomin och hantera eventuella skulder. De kan hjälpa dig med:

- Planera ekonomin och göra en budget.
- Hantera och prioritera eventuella skulder.
- Kontakta och förhandla med de du är skyldig pengar.
- Ansöka om skuldsanering. Ge stöd före, under och efter en skuldsanering.
- Ge förslag på hur du kan skapa nya ekonomiska vanor.

Kronofogdens bästa tips till dig på häkte/anstalt

1. Försök få kontroll över din skuldsituation och vem eller vilka som du är skyldig pengar.
2. Var aktiv och försök agera så att inga nya skulder uppkommer under den tid som du sitter häktad eller på anstalt.
3. Förbered dig inför din frigivning genom att skaffa kunskaper om privatekonomi.

Du kan alltid kontakta Kronofogden eller en budget- och skuldrådgivare för mer information om skulder och skuldsanering.